

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työttömien Keskusjärjestö kannattaa toimenpiteitä, jotka tukevat elinikäistä oppimista sekä työvoiman tarpeista lähtevää joustavaa liikkumista työmarkkinoilla. Työttömien Keskusjärjestö pitää aikuiskoulutustuen, vuorotteluvapaan sekä ammattitutkinnon stipendin lakkauttamista näiden tavoitteiden vastaisina.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen

Aikuiskoulutustuki mahdollistaa aikuisten opiskelun. Pieni- ja keskituloisilla ei ole sellaista rahallista puskuria, millä voisi kattaa kulut päätoimiselle opiskelulle kovinkaan pitkäkestoisesti. Suomen Pankin mukaan vain varakkaimmilla n. 20 % suomalaisista (kaikista) kotitalouksista on yli 10 000 euron talletuksia sekä yli 20 000 euron rahoitusvarallisuutta, millä voisi periaatteessa kattaa pidemmän ajan opiskelua.

<https://www.eurojatalous.fi/fi/2023/2/saastot-auttavat-kotitalouksia-selviamaan-korkojen-noususta/>

Aikuiskoulutustuki on ollut tärkeä tuki alan vaihtajille. Monelle aikuiskoulutustuki on ollut se ainoa vaihtoehto rahoittaa opiskelua, tosin tulojen laskemisen ja eläkkeenkin kertymisen kustannuksella. Aivan kevyin perustein opiskeluun ei lähdetä; monella aikuisella, kun jo perhetilanne tai vaikka (asunto)velka rajoittaa pakosti mahdollisuuteen tarttumista.

Kritiikki on ollut, että tuki on jakautunut epätasaisesti korkeakoulutetuimmille, joilla on jo tutkinto. Myös korkeakoulutetut joutuvat päivittämään osaamistaan ja siihen aikuiskoulutustuki on ollut käytetty työkalu.

Hyvä olisi, että aikuiskoulutustukea käyttäisivät nykyistä enemmän myös alemman tutkintotason kansalaiset. Yksi syy siihen, että korkeakoulutetut käyttävät tätä tukea suhteessa enemmän on todennäköisesti se, että aikuiskoulutustuen määrä riippuu aiemmista tuloista. Korkeakoulutetuilla on yleensä myös pohjalla mediaania korkeammat tulot, mitkä mahdollistavat korkeamman aikuiskoulutustuen. Pohjalla on todennäköisesti myös enemmän taloudellista puskuria kertyneistä säästöistä.

Jos tavoitteena on kohdentaa tukea alemmin koulutetuille, täytyy varmistaa, että tuen taso on riittävä. Tämä puoltaisi ennemminkin aikuiskoulutustuen määräytymisen perusteiden muuttamista, kuin koko tuen lakkauttamista. Millä tavalla muutoin varmistetaan työvoiman liikkumista ja elinikäisen oppimisen periaatteiden toteutumista?

Vuorotteluvapaan lakkauttaminen

Vuorotteluvapaa on työvoimapolitiikan vaikuttavimpia toimenpiteitä. Sen lakkauttaminen tuntuu hyvin erikoiselta toimenpiteeltä jo pelkästään vaikuttavuuden näkökulmasta. Mika Tuomaalan vuoden 2019 selvityksessä vuorotteluvapaasijaisuuksilta vuonna 2017 työllistyi avoimille työmarkkinoille yli 64 prosenttia (TEM analyysija – 97/2019, Tuomaala), mikä on hyvä tulos.

Vuorotteluvapaa mahdollistaa uusien työntekijöiden työllistymistä määräaikaisiin tehtäviin – esim. sosiaali- ja terveystalvissa. Samalla se mahdollistaa pitkään uralla olleiden koulutuksen päivittämisen tai tukee muutoin heidän sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia. Vuorotteluvapaalle ei lähdetä kevyin perustein.

Vuorotteluvapaan hyödyn arviointia täytyy katsoa monipuolisesti – huomioiden työllistymisen seikkojen lisäksi esimerkiksi hakijoiden lähtökohtainen terveyden ja hyvinvoinnin tilanne. Estääkö vuorotteluvapaa esimerkiksi joidenkin ihmisten loppuun palamisen haastavissa työolosuhteissa ja mahdollistaako se siirtymisen muuhun työhön - ehkä myös korkeammin palkattuihin tehtäviin?

Oikeus ammattitutkintostipendiin

Ammattitutkintostipendin määrä on kertakorvauksena 414 euroa. Opiskelijalle se on suuri raha. Ammattitutkintostipendi on tarkoitettu kannustamaan ihmisiä suorittamaan ammattitutkinto loppuun. Työllisyysrahaston 21.6.2023, selvityksen mukaan: ”Ammattitutkintostipendin vaikutus opintojen loppuunsaattamiseen jakoi kyselyyn vastanneiden mielipiteet. Noin neljännes arvioi, että vaikuttavuutta opintojen loppuun saattamiseen ei ollut. Toisaalta 34,8 % arvioi vaikuttavuuden suureksi tai erittäin suureksi. Kuitenkin 73,4 % piti ammattitutkintostipendiä hyvin tai erittäin merkittävänä taloudellisesti.” www.tyollisyysrahasto.fi

Ammattitutkintostipendioikeus ei ole kaikille. Oikeus ammattitutkintostipendiin syntyy näiden kriteereiden pohjalta: ”Stipendiä on haettava vuoden kuluessa tutkinnon suorittamisesta. Tutkinnon suorittamispäivään mennessä on oltava eläkevakuutettua työhistoriaa vähintään viisi vuotta. Lisäksi ammattitutkintostipendin saamisen edellytyksenä on, että asuu vakinaisesti Suomessa ja kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin sekä tutkinnon suorittamispäivänä, että stipendin hakemishetkellä. Hakijan tulee myös olla alle 68-vuotias tutkinnon suorittamispäivänä.”

Suomessa on paljon ihmisiä vailla ammattitutkintoa. Esimerkiksi työikäisten maahanmuuttajataustaisten ihmisten määrä kasvaa työmarkkinoilla. Heillä ei välttämättä ole Suomessa hyväksyttyä koulutusta. Suomessa hyväksytty ammattitutkinto tukee työelämässä liikkumista ja pysyvyyttä työmarkkinoilla. Ammattitutkintostipendin vaikutus perustuu siihen, että siitä viestitään kaikille oikeutetuille hyvissä ajoin koulutuksen alussa.

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry